

Sverre Andresen

Hvordan kan barnevernet skape et bedre ettervern for innvandrerungdom?

Hovedoppgave i Bachelor i Barnevernspedagogikk

Veileder: Joachim Vogt Isaksen

Januar 2022

Sverre Andresen

Hvordan kan barnevernet skape et bedre ettervern for innvandrerungdom?

Hovedoppgave i Bachelor i Barnevernspedagogikk
Veileder: Joachim Vogt Isaksen
Januar 2022

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap
Institutt for sosialt arbeid

Sammendrag

Innvandrere blir stadig en større del av det norske multikulturelle samfunnet. Dette gjelder ikke minst når det kommer til norske ungdommer. Ungdommer med innvandrerbakgrunn, både første-, andre og videre generasjoner med innvandrerbakgrunn er det segmentet av landets unge befolkning som vokser klart raskest. Samtidig er dette en mangefasettert gruppe som ofte kan ha opplevd mange ulike former for traumer eller andre dramatiske hendelser gjennom sitt liv. Oppgavens problemstilling blir derfor: «*Hvordan kan barnevernet skape et bedre ettervern for innvandrerungdom?*» Innvandrerungdoms særskilte behov blir tydeliggjort gjennom bruk av resiliensteori, blant annet ved å vise til beskyttelses- og risikofaktorer. Det vil komme fram at traumatiske hendelser vil ramme individer på svært forskjellig måte, og at det derfor vil være viktig for barnevernstjenesten og den enkelte barnevernspedagog å fokusere på enkeltindividet og dennes behov. Særlig vil et stabilt og godt forhold mellom barnevernspedagog og barn være sentralt. Ettervernsarbeid må derfor utføres med et fokus på å se individet og dets behov, styrke relasjon mellom ungdom og profesjonell, samt være åpen for at disse behovene kan og vil forandre seg over tid.

Abstract

Immigrants as a group are steadily becoming a larger and larger part of the Norwegian multicultural society. This is also true for norwegian youths. Young people of immigrant background, both first-, second and further generations beyond of immigrant backgrounds are the fastest growing segment of the nations' young population. At the same time, this is a multifaceted group of people, many of whom may have experienced many different forms of trauma or other dramatic events throughout their lives. The question this paper seeks to answer is thusly: «*How can child protective services create a better after care for immigrant youths?*» The unique needs of immigrant youths are exemplified through usage of resilience theory, for example by referencing their protective- and risk increasing factors. It will emerge that traumatic incidents will influence individuals in very different ways, and thus it will be important for child protective services and the individual child protective professional to focus on the individual and its needs. Especially important is a stable and positive relationship between the child care professional and child. After care must therefore be carried out with a clear focus on «seeing» the individual and its needs, to strengthen the relation between

recipient and professional, and be open to the possibility that these needs can and will change over time.

Contents

1.0 INNLEDNING	2
1.1 OPPGAVENS OPPBYGNING	3
1.2 HVA ER ETTERVERN?	4
1.3 HVORFOR ETTERVERN?	6
2.0 BEGREPSAVKLARING OG STATISTIKK	7
2.1 HVEM ER DISSE UNGDOMMENE?	8
3.0 METODE	9
4.0 RESILIENS	11
4.1 RISIKOFAKTORER	13
4.2 BESKYTTELSESAKTORER	14
4.3 OPPSUMMERING RESILIENS	15
5.0 DRØFTING	15
6.0 KONKLUSJON	18
7.0 LITTERATURLISTE	19

1.0 INNLEDNING

Den 1. Januar 2021 trådte barnevernlovens paragraf 1-3 i kraft i Kongeriket Norge. Denne loven stadfester barns rett til ettervern fra barnevernet til å være til fylte 25 år, en økning på to år sammenlignet med forrige versjon av loven. Denne endringen var et resultat av flere grupper og individers målrettede arbeid over flere år, ikke minst fra grupper som Forandringsfabrikken sin side. Det er vanskelig å skulle prøve å argumentere for at dette er en dårlig endring – hvor mye og lenge hvert enkelt individ har behov for videre oppfølging vil selvfølgelig være individuelt, og hvis det finnes ungdommer som trenger mer og lengre hjelp enn det loven tidligere åpnet for vil en slik endring være utelukkende positivt. Likevel betyr

ikke nødvendigvis at et *lengre* ettervern er et *bedre* ettervern. Det hjelper ikke å utvide et tilbud, hvis dette tilbudet ikke fungerer, eller hvis det har mangler på andre måter enn kun når det kommer til varighet. Det er derfor nødvendig å finne ut først hvem det er som mest trenger et slikt tilbud, hvilke forutsetninger og hvilke behov de har, og så hvordan velferdsstaten best kan dra nytte av disse barnas forutsetninger og oppfylle deres unike behov. Ulike barn har opplevd ulike ting opp gjennom deres oppvekst. Særlig gjelder dette barn som har ankommet Norge fra andre deler av verden. Mange av disse kan ha gjennomlevd en eller flere traumatiske hendelser, eller vokst opp under forhold som har kunnet påført dem traumer eller andre psykiske plager. Når man allerede vet at ungdommer med en historikk innenfor barnevernet opplever overgangen til voksenlivet som brå (Paulsen, 2020, s. 131) og at særlig enslige mindreårige asylsøkere er overrepresentert innenfor barnevernet med en faktor på mer enn 4 (Paulsen, 2020, s. 131) vil man kunne påstå at ettervernets effektivitet er et svært relevant tema for denne samfunnsgruppen. Selv om på langt nær alle ungdommer med innvandrerbakgrunn kom hit som enslige mindreårige, er dette likevel en indikasjon på at ungdommer med bakgrunn fra andre land er overrepresenterte blant mottakere av ettervern. Samtidig er ungdommer med innvandrerbakgrunn, som nevnt tidligere, en svært mangefasettert gruppe, som har en enorm variasjon i deres oppvekstsvilkår, og derfor behov for hjelp og støtte. Jeg vil i denne oppgaven, ved hjelp av resiliensteori, forsøke å kartlegge hvordan barnevernet kan forbedre ettervern som tiltak ovenfor innvandrerungdom. Oppgavens problemstilling blir derfor som følger: «*Hvordan skape et best mulig ettervern for innvandrerungdom?*»

1.1 OPPGAVENS OPPBYGNING

Jeg vil i oppgavens kommende kapitler først beskrive mer nøyaktig hva som legges i begrepet ettervern, altså det rent juridiske aspektet ved denne tjenesten, samt hvem det tilbys til. Senere vil jeg kort beskrive noen viktige argumenter for hvorfor ettervern er et viktig område innenfor barnevernets virke. Deretter vil jeg komme med begrepsavklaring angående hva som menes med målgruppen «innvandrerungdom», samt komme med statistikk som sannsynliggjør deres relevans som fokusgruppe. Etter dette vil jeg beskrive oppgavens metodikk, samt kort om kildesøk og kildekritikk for kildene som oppgaven primært benytter seg av. Avslutningsvis vil jeg drøfte problemstillingen i kontekst med det tidligere nevnte

teoretiske grunnlaget for oppgaven. I oppgavens siste del vil jeg svare på oppgavens problemstilling i lys av argumentene som kom fram i drøftingsdelen av oppgaven.

1.2 HVA ER ETTERVERN?

Ettervern blir av regjeringen, og altså staten, definert og formålsbeskrevet som «nødvendig hjelp og støtte i overgangsfasen til selvstendige liv som voksne». (regjeringen) Selv om utvidelsen av retten til ettervern kom allerede i fjor, er ikke dette konseptet i seg selv noe nytt. Rett til ettervern har vært stadfestet ved lov siden 1953, og har med unntak av et seks års opphold mellom 1992 og 1998 blitt nevnt spesifikt i barnevernloven §1-3. (Bogen & Nadin, 2009, s. 19) Videre beskrives det i BVL §1-3 andre ledd at «tiltak som er iverksatt før barnet har fylt 18 år, opprettholdes eller erstattes av andre tiltak som er omhandlet i denne lov inntil barnet har fylt 25 år», og at en eventuell beslutning fra barnevernets side om å avslutte tiltak ved fylte 18 år eller nekte barnet ettervern skal «regnes som enkeltvedtak og skal begrunnes ut fra hensynet til barnets beste», (BVL, 2021, §1-3) altså at i en slik eventualitet skal denne beslutningen være godt faglig og juridisk begrunnet, med utgangspunkt i hva som anses for å være det til det beste for det aktuelle barnet eller ungdommen. Samtidig stadfestes det at dette er et tilbud, og ikke noe obligatorisk. Barnet står fritt til å takke nei til tilbud om ettervern hvis det ikke ønsker å benytte seg av dette. (BVL, 2021, §1-3)

Barnet skal videre bli informert om denne retten av barnevernet før han eller hun blir myndig, slik at barnevernet i samråd med ungdommen skal kunne planlegge eventuelt videreføring av vedtak hvis dette er aktuelt. (Helsetilsynet, 2019, side 16) I de situasjonene hvor barnet takker ja til slik oppfølging, plikter barnevernet å opprette en tiltaksplan i samråd med barnet. En slik tiltaksplan brukes ofte i barnevernsarbeid, og innebærer at den aktuelle barnevernsprofesjonelle og barnet sammen setter opp en rekke punkter, blant annet angående barnets behov og hvordan de skal møtes og hvilke tiltak som kan være aktuelle. (Regjeringen, 2006, side 8-9) Dette betyr altså i en juridisk og praksis sans at retten til ettervern er begrenset til følgende gruppe, nemlig barn eller ungdommer som idet de fyller 18 år er mottakere av tiltak fra barnevernet, og at det skal være en høy terskel for at det ikke skal tilbys ettervern til en ungdom. Videre betyr det også at eksisterende tiltak, dersom barnet skal bli tilbudt ettervern, enten skal videreføres på samme måte som før eller erstattes av andre tiltak. Antall ungdommer som mottar ettervern er også relativt stor; allerede i 2018 var det

nesten 7500 personer mellom 18-22 som var involvert i ettervernstiltak, eller cirka en femtedel av alle som fikk hjelp av barnevernet før de fylte 18 år. (Heide, Beate. 2021) Med den nylige utvidelsen av retten til ettervern som beskrevet ovenfor, samt tallene for innvandring og befolkningsøkning fra SSB, er det derfor naturlig å tro at gruppen med ungdommer som helhet, og av disse minoritetsungdom spesifikt, som mottar ettervernstiltak fra barnevernet vil fortsette å øke i årene fremover. Hvordan ettervernet er organisert, hvor virkningsfullt det er og hvordan ungdommene som mottar slik hjelp opplever effekten av det vil derfor bare bli stadig mer aktuelt. Hva ettervern spesifikt vil innebære vil altså variere i stor grad på mikronivå; ideelt sett skal altså de tiltakene som barnevernet setter inn som ettervern for en ungdom være tilpasset denne personens unike behov, styrker og utfordringer, basert på dennes tidligere kontakt med barnevernet og deres livssituasjon. Det er derfor ikke innenfor denne oppgavens omfang å beskrive de enkelte tiltak på individnivå som barnevernet kan tilby innenfor ettervern. De generelle tiltakene som som oftest tilbys i forbindelse med ettervern er for eksempel hjelp til å fullføre skolegang, skaffe seg venner og bekjente eller finne seg stabil jobb- og bosituasjon. (Bogen & Nadin, 2009, s. 19)

Det er altså ungdommer som aktivt og fortløpende mottar tjenester eller støtte fra barnevernet ved fylte 18 år som har rett og adgang til ettervern. Det er her viktig å påpeke at gruppen «ungdommer» er en svært variert og mangefasettert gruppe i samfunnet. Dette gjelder selvfølgelig også ungdommer som mottar støtte fra barnevernet; de eneste to kvalitetene man kan med sikkerhet hevde at alle i denne gruppen har til felles er at de er unge og mottar hjelp fra det offentlige. Det vil derfor være matnyttig å forsøke å kompartementalisere denne gruppen noe, for derfor å kunne tilby mer målrettede, tilpassede og ergo bedre tjenester, som for eksempel retten til ettervern. Hvordan vil ungdommer med ulik bakgrunn og ulike forutsetninger kunne bedre dra nytte av ettervern? Hvem er disse ungdommene? Hvilke styrker har de fra før av? Er disse styrkene unike til dem og deres «gruppe»? Hvilke særskilte utfordringer møter de på, og hvordan kan man forsøke å løse disse? Er dagens eksisterende ordninger gode nok for å bøte på disse utfordringene? Det er nettopp disse spørsmålene og problemstillingene som danner bakgrunnen for min interesse for dette temaet, og dermed denne oppgaven.

1.3 HVORFOR ETTERVERN?

Det kan kanskje virke som et paradoks at Norge er internasjonalt anerkjent for å ta svært godt vare på innsatte etter at de har sluppet ut av fengsel, med dertil tilhørende relativt lav rate av gjengangskriminelle, mens ettervern innenfor barnevernet i sammenligning ikke blir nevnt like ofte i den offentlige diskursen. For noen kan dette være en noe drøy, om ikke direkte fornærmende sammenligning. Det er jo ikke slik at et barn er straffedømt fordi det har vært i kontakt med barnevernet, ei heller kan man sammenligne et opphold i fengsel eller annen korreksjonsanstalt med et opphold i for eksempel en institusjon eller et fosterhjem.

Likevel mener jeg at man kan peke på flere likhetstrekk mellom ettervern i barnevernet og oppfølging av tidligere innsatte i kriminalomsorgen: I sistnevnte, både fra faglig hold og blant de som jobber med det i praksis blir ivaretagelse av innsatte også etter fullført soning trukket fram som et svært viktig moment som må være til stede for at disse individene skal lykkes, ikke bare med å holde seg unna kriminelle handlinger og dermed fengsel i framtiden, men også lykkes i form av at de skal integreres tilbake inn i det lovlydige samfunn og også på sikt kunne leve «normale» liv, med jobb, familie og nettverk, og alt annet det måtte innebære. Mye av dette kan man hevde også går igjen når det kommer til ettervern innenfor barnevernsarbeid. Vi vet fra før av at traumer går i arv. Barn som opplever traumer påført av omsorgspersoner under oppveksten, eller som følge av de sosiale, økonomiske eller politiske forholdene de opplever, blir ofte voksne som påfører traumer til barn de har omsorgen for, eller at de på andre måter kan bidra til at barn ikke vokser opp under så gode vilkår som de trenger. Dette støttes også opp om av en undersøkelse utført av NAV, hvor det viste seg at nær 20% av unge som fikk oppfølging fra NAV hadde tidligere fått hjelp eller tiltak fra barnevernet. (Heide, Beate. 2021) Det finnes altså en korrelasjon mellom det å være tidligere barnevernsbarn og det å få for eksempel finansiell støtte fra NAV.

Ved å hjelpe ungdommer som av ulike grunner har fått støtte fra det offentlige med å takle overgangen til voksenlivet, kan man unngå at vanskeligstilte barn blir til vanskeligstilte voksne, som igjen kan skape flere vanskeligstilte barn. Man kan også påpeke paradokset ved at de ungdommene i samfunnet som har minst evne eller dårligst forutsetninger for å kunne klare seg selv når de blir myndige, også er de som i mange tilfeller har fått minst hjelp til nettopp dette. Således kan man altså også hevde, med en viss grunn, at ettervern i seg selv

også er en form for forebygging. Et godt fungerende ettervern som gir ungdommer uansett opprinnelse eller bakgrunn en god start på voksenlivet vil kunne forminske og helst forhindre at de får problemer med å takle overgangen til en rolle som samfunnsbærende og produktive voksne.

2.0 BEGREPSAVKLARING OG STATISTIKK

SSB opererer med tre brede befolkningskategorier innenfor temaet innvandring; innvandrere, norskfødte med innvandrerforeldre og den øvrige befolkningen. (SSB, 2019) Det er altså de to første kategoriene som først og fremst vil bli omtalt i denne oppgaven. Det er et faktum at innvandrere, herunder forstått som de to første overnevnte kategoriene, blir en stadig større del av både befolkningsveksten og befolkningen for øvrig. Per 2021 utgjorde fødselsoverskuddet i Norge cirka 14 000 individer, mens antallet innvandrere som kom til landet utgjorde nesten 54 000 mennesker, med andre ord er folkeøkningen som følge av innvandring nesten fire ganger høyere enn folkeøkningen som følge av fødsler alene. (SSB, 2022) Når man også tar hensyn til at innvandrerkvinner i gjennomsnitt har en høyere fødselsrate enn etnisk norske kvinner vil denne trenden fortsette fremover. (SSB, 2019)

Dette speiles også i befolkningsandelen innvandrere utgjør av den totale norske befolkningen; for året 2021 utgjorde innvandrere og barn av innvandrere nesten 820 000 innbyggere i Norge. Av de nevnte 820 000 «innvandrere» i Norge utgjør personer fra land utenom EØS, USA, Storbritannia, Canada og Oseania 605 000 personer, derav 156 000 norskfødte med innvandrerforeldre. (SSB, 2022) Dette betyr med andre ord altså at innvandrere og innvandring vil utgjøre en stor del av Norges befolkning og befolkningsvekst i uoverskuelig framtid, med mindre andre forhold endres slik at innvandringen avtar eller endrer karakter.

Det faktum at innvandrere blir en stadig større del av befolkningen generelt vil også logisk nok føre med seg at flere av de oppvoksende generasjoner vil bli definert som en del av enten kategorien «innvandrere» eller «norskfødte med innvandrerforeldre». Kort sagt, de innvandrerne som kommer til Norge, enten som voksne eller som barn selv, vil også få egne barn. SSB noterer at det per 01.01.2020 var cirka 19 prosent av barn og unge i Norge som var

«innvandrere», hvorav de tre største gruppene hadde avstamning fra Polen, Syria og Irak. Gjennomsnittlig vekstrate for de tre forestående årene lå henholdsvis på 0,5 til 0,6%, altså fra 18,1% i 2018 til 18,6% i 2019 til 19,2% i 2020. (SSB, 2020) Likevel er det også viktig å påpeke at en innvandrer er ikke nødvendigvis det samme som en etnisk minoritet, og dette kan være en viktig distinksjon. Det vil mest sannsynligvis være tilfelle at en innvandrer med for eksempel polsk eller australsk bakgrunn har andre forutsetninger og behov enn innvandrere fra Afghanistan eller Egypt. Hvis en ungdom for eksempel har vokst opp i et annet land med vesentlige andre vilkår enn Norge, kan det være store forskjeller eller til og med mangler når det kommer til for eksempel skolegang, finansiell situasjon, fysisk og psykisk sikkerhet og ivaretagelse og mye mer. I motsetning til dette vil sannsynligvis en ungdom som har vokst opp i et land med lignende vilkår som Norge ha opplevd noe sammenlignbare oppvekstvilkår.

I denne oppgaven velger jeg likevel å forholde meg til «minoritetsungdom» som en samlebetegnelse for all ungdom som faller under kategoriene innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, med den begrunnelse at å differensiere mellom ulike innvandreres nasjonaliteter ville vært et for stort og krevende arbeid for en oppgave på bachelornivå. På tross av dette kan det tenkes at det for ungdommer fra enkelte minoritetsgrupper vil være særskilte utfordringer som andre minoritetsgrupper ikke i så stor grad må forholde seg til, særlig når det kommer til for eksempel spørsmål om fordommer basert på navn, hudfarge, religion eller andre momenter, eller såkalt synlige versus usynlige minoriteter. Det er altså klart ut ifra denne dataen at fokusgruppen for denne oppgaven, altså minoritetsungdom, er en gruppe som både allerede utgjør en relativt stor del av befolkningen, men som også er raskt voksende. Det er derfor nødvendig å finne ut for hvem disse minoritetsungdommene er, hvilke styrker de har og hvilke særskilte utfordringer de kan møte på i overgangen til voksenlivet.

2.1 HVEM ER DISSE UNGDOMMENE?

For å kunne beskrive hvem de såkalte «innvandrerne» er, er det først nødvendig å definere og avgrense hva som nettopp legges i dette begrepet. «Ungdom» i konteksten ettervern er så å si selvforklarende, og blir også avgrenset av BVL §1-3, nemlig individer mellom 18 år og 25 år. Noen av disse ungdommene kommer direkte fra for eksempel krigssoner eller

katastrofeområder som enslige mindreårige, noe som har blitt særlig aktuelt etter den store flyktningetilstrømmingen som skjedde i midten av 2010-tallet, hvor svært mange barn i denne gruppen ankom landet. Mange av disse kan ha opplevd vold, overgrep, å ha vært vitne til krigshandlinger, eller til og med ha fungert som barnesoldater. Også selve flukten til Europa og Norge kan for mange være svært traumatisk. Andre har ankommet i selskap sammen med familiemedlemmer, men vil i like stor grad ha kunnet vært utsatt for de opplevelsene som beskrevet ovenfor. De fleste minoritetsungdom tilhører likevel ingen av disse to kategoriene, men kan beskrives som «vanlig» minoritetsungdom, som altså har vokst opp i Norge under det man kan kalle «normale» forhold. Likevel betyr ikke dette at denne gruppen ungdom ikke har sine egne, særskilte utfordringer som skiller dem fra etnisk norsk ungdom. Det er et faktum at etniske minoriteter er gjennomgående overrepresentert på en rekke negative statistikker, som for eksempel fattigdom, barnefattigdom, trangboddhet, ungdomskriminalitet, vold i hjemmet og lignende. Alle disse faktorene er igjen korrelert med en overrepresentasjon av minoritetsungdom som har kontakt med eller får hjelp av barnevernet. Dette kan være alt fra foreldreveiledning, kursing eller fosterhjemsplassering og omsorgsovertakelse. Oppsummert er altså minoritetsungdom en økende del av samfunnet, samtidig som denne gruppen i seg selv er en svært mangefasettert bestanddel av en større og enda mer mangefasettert gruppe, nemlig ungdom som helhet. Samtidig kan denne gruppen sies å inneha en rekke forutsetninger som gjør dem mer sårbare enn andre grupper av ungdom, samtidig som at de har en høyere andel ungdommer og familier tilknyttet barnevernet. Det er nettopp derfor at ungdom med minoritetsbakgrunn og deres behov, styrker og utfordringer må tas nøye hensyn til når det kommer til et av barnevernets primær oppgaver; nettopp ettervern. Jeg vil i denne oppgaven forsøke å belyse, gjennom henvisninger til relevant teori og faglitteratur, hvordan ettervern best mulig kan tilpasses for nettopp å hjelpe minoritetsungdom med sine særskilte utfordringer.

3.0 METODE

Det faglitterære og empiriske stoffet som danner den teoretiske bakgrunnen for denne oppgaven ble ervervet gjennom en såkalt litteraturstudie, også kalt en «ren dokumentstudie». (Tjora, 2021, s. 196) Dette betyr at det nevnte stoffet ble funnet gjennom søk på flere ulike akademisk orienterte søkemotorer, blant annet Google Scholar, Idunn og Oria. Søkene ble utført både på engelsk og på norsk, men primært på sistnevnte språk, da det etter gjentatte søk ble klart at det fantes et nokså adekvat antall treff ved å søke på norsk, samtidig som at

resultatene naturligvis kan sies å være mer relevante når de er skrevet av og omhandler Norge og norske forhold. Søkeordene jeg brukte var blant annet «barnevern», «ettervern», «innvandrere», «aftercare», «immigrant», «minority», «child care», «aftercare», samt kombinasjoner av disse. For å sikre at resultatene var mest mulig relevante tidsmessig, ble søkene begrenset fra året 1995 til og med dags dato. Artikkene ble også silt ut ifra geografisk tilknytning; det ble antatt at det mest relevante stoffet var å finne i land som var sammenlignbare kulturelt, sosialt, økonomisk og politisk med Norge, noe som primært gjelder land i Vest-Europa og Nord-Amerika. Nettsøket ble kombinert med litteratur funnet gjennom fysisk leting på biblioteker, lesing av relevante tidligere oppgaver på bachelor- og masternivå samt gjennomgang av pensumlitteratur fra tidligere fag jeg har gjennomgått på utdanningsløpet. Rapporter fra ulike offentlige organer, samt fagartikler i for eksempel «Fontene» har også blitt brukt. I løpet av undersøkelses- og litteratursøkefasen i forbindelse med skrivingen av denne oppgaven har jeg gjennomført en stor mengde slike søk.

En ren dokumentstudie som denne oppgaven skiller seg markant fra både kvalitative og kvantitative studier, da personen som utfører denne studien ikke selv genererer ny empirisk data. Enhver empiri, teori eller annet faglig perspektiv og synspunkt er altså hentet direkte fra en allerede produsert og fullført tekst. Det innebærer at ved bruk av en slik metode for å samle inn data må man være bevisst på både hvilke tekster man leser, samt hvordan man leser dem. (Tjora, 2021, s. 196) Tekster man leser vil kun gi leseren et bilde på hva som var gjeldende der og da, og for dem som skrev dem. I klartekst vil det si at hvis man for eksempel bruker empiri som baserer seg på for eksempel en spørreundersøkelse utført blant unge personer med innvandrerbakgrunn, vil svarene som gitt nødvendigvis kun være gyldige for akkurat de som svarte, og for det aktuelle tidsrommet eller epoken hvor svaret ble gitt. Det er ikke sikkert at de temaene som tas opp og de behovene og utfordringene som beskrives av innvandrerungdom i for eksempel 2002 er like aktuelle i 2020, og de kan som sagt ei heller sies å være «universelle», altså at alle medlemmer av den aktuelle målgruppen for en slik undersøkelse er enige eller føler seg representert av det som kom fram. Hva som eventuelt kom fram i en slik tekst blir altså påvirket av konteksten rundt informasjonen som ble innhentet. Informasjonen er altså hverken universell eller «ufeilbarlig», men kan likevel være både akademisk nyttig og interessant. Noe av det faglitterære bakgrunnen for denne oppgaven vil basere seg på slike tekster. Det er derfor viktig å påpeke at funnene i disse tekstene ikke nødvendigvis er universelle eller gir endelige svar, men at så lenge man er

bevisst på konteksten de ble skrevet i kan man gjøre seg god nytte av dem til faglige formål slik som for eksempel en bacheloroppgave.

Denne oppgaven bygger som sagt på flere ulike kilder, både faglitterære, fagfellevurderte og andre typer tekster. Av notabilitet ble det for bare et år siden skrevet en bacheloroppgave på samme institutt med et svært lignende tema, men da med fokus på enslige mindreårige innvandreres behov i møte med barnevernet og ettervern. Oppgaven, titulert «Et godt ettervern for enslige mindreårige flyktninger - hva kan det innebære?» fokuserer som sagt spesifikt på enslige mindreårige flyktninger, men under litteratursøket var det naturlig å anta at mye funnene som kom fram i den oppgaven kunne være relevante for temaet for denne bacheloroppgaven. Det er ikke oppgavens konklusjoner som har stått til grunn for kildematerialet som er brukt i denne teksten, selv om en viss inspirasjon har vært uunngåelig, men kildene som står nedtegnet som bakgrunn for konklusjonene har blitt brukt i min tekst. Fagbevegelsens senter for forskning, utredning og dokumentasjon, eller FAFO, kom også med en rapport i 2009 med tittelen «Et flerkulturelt ettervern? Ungdom med innvandrerbakgrunn i barnevernets ettervern». Denne rapporten tar for seg, som tittelen antyder, ungdom med innvandrerbakgrunns erfaringer og opplevelser i forbindelse med deres tilknytning til barnevernets ettervern. Mye av denne oppgavens datamateriale og til dels faglitterære materiale har blitt funnet gjennom grundig lesing og analyse av disse to tekstene. Tekstene i seg selv og særlig kildematerialet som ligger til grunn for disse tekstene har vært en svært viktig og nyttig kilde til inspirasjon og kunnskap.

4.0 RESILIENS

Ordet resiliens defineres av Store Norske Leksikon som «psykologisk motstandskraft, de faktorer som har sammenheng med at man beholder en psykisk styrke og helse til tross for stress og påkjenninger.» Kvello beskriver begrepet som «en god tilpasning til vanskelige situasjoner eller forhold». (Kvello, 2015, s. 242) En slik definisjon er også relevant for en barnevernsfaglig bruk av dette begrepet, men likevel er det nødvendig å utdype og nyansere denne definisjonen noe, samtidig som at den må knyttes opp til oppgavens fokusområde, altså minoritetsungdom og ettervern. Grøholt, Garløv, Weidle og Sommerschild bruker begrepet «mestringsperspektiv», altså at resiliens kan sies å være «et arsenal av mestringsmekanismer som utløses under stress», og at disse kan være både et resultat av arv, altså genetikk, og

miljø, altså hvordan og hvilke forhold barnet vokser opp under. (Grøholt et al., 2019, s. 33) De fire forfatterne forklarer også at resiliens brukes om barn som har vært utsatt for belastninger uten å at dette har fått varige konsekvenser for dem psykologisk, og at resiliens som begrep er «dynamisk», altså at i dette begrepet inngår det både hvordan barnet forholder seg til omgivelsene sine før, under og etter en traumatisk opplevelse. (Kvello, 2015, s. 262) Samtidig påpeker de at traumatiske opplevelser eller belastninger kan ha svært varierende effekter, og bruker begrepene «multifinalitet» og «ekvifinalitet» for å belyse dette. «Multifinalitet» innebærer at beslektede traumatiske opplevelser, for eksempel det å vokse opp i en krigssone, kan ha svært ulike følger for barn som opplever dem. Samtidig kan det også skje at ulike traumer kan utarte seg til å gi ulike barn samme problemer senere, eller såkalt «ekvifinalitet». (Kvello, 2015, s. 261)

Det er flere egenskaper som påvirker hvor mye resiliens et individ er i stand til å utvise. Grovt sett kan de deles inn i to hovedkategorier, nemlig egenskaper ved selve personen og egenskapene i og hos miljøet rundt personen. (Grøholt et al., 2019, s. 262) Da denne oppgaven vil fokusere på ettervern for en stor gruppe individer, som logisk nok vil gjøre analyse på mikronivå vanskelig og noe overflødig, vil de individuelle forholdene ved et barns grad av resiliens ikke vies særlig stor oppmerksomhet, da dette vil gå utenfor både problemstillingen og tekstens omfang som en oppgave på bachelornivå. Likevel vil jeg kort nevne noen få viktige individuelle egenskaper som nevnes av forfatterne. Førstnevnte er ting som for eksempel genetik, altså det arvematerialet som individet eller barnet bærer med seg fra sine biologiske foreldre og slekt. Blant annet nevnes det i «Lærebok om barnepsykiatri» at blant annet barnets IQ, serotonin-prosessering, og hjernens plastisitet kan påvirke hvordan barnet selv intellektuelt og emosjonelt tilnærmer seg og analyserer kriser, samt evnen til å for eksempel benytte seg av hjelp eller trøst. (Grøholt et al., 2019, s. 262) Videre nevner de også flere personlighetstrekk ved et barn som vil påvirke resiliens på forskjellige måter. Her trekker de fram personlighetstrekk som utadvendthet, varme og følelsesmessig stabilitet som biologiske faktorer som kan være med å påvirke barnets grad av resiliens i møte med kriser. (Grøholt et al., 2019, s. 262) Sistnevnte er de årsakene som forfatterne beskriver som «forhold i omgivelsene som påvirker resiliens». Andre faktorer som nevnes er barnets forhold til foreldrene, samt øvrige familie, hvor et «godt» forhold der foreldrene sørger både for barnets emosjonelle og fysiske behov er særlig viktig. (Grøholt et al., 2019, s. 262) Disse

faktorene kan også deles inn i begrepene «risikofaktorer» og beskyttelsesfaktorer». Disse må også beskrives på en mer grundig måte.

4.1 RISIKOFAKTORER

Begrepet risikofaktor defineres av Kvello «forhold som øker faren for at personer utvikler psykiske og/eller sosiale vansker», (Kvello 246) mens Helsedirektoratet definerer det som «hvilke som helst faktorer hos individet eller i oppvekstmiljøet som kan assosieres med økt sannsynlighet for negativ psykososial utvikling i fremtiden.» (Helsedirektoratet, 2010) Førstnevnte definisjon er ganske bred og lite spesifikk, mens sistnevnte går mer i dybden. Likevel er ingen av dem særlig nyttige uten ytterligere kontekst og beskrivelse. Slike risikofaktorer kan ta flere ulike former. Det kan være alt fra for eksempel å vokse opp i et hjem med dårlig økonomi, lav sosial status, om foreldrene er skilte, samfunnsstraumer, eller overgrep fra eller rusmiddelbruk hos foreldrene. (Kvello, 2019, s. 248) Med andre ord er risikofaktorer som fenomen vanskelig å skulle generalisere, da de rommer et stort mangfold av forskjellige hendelser og faktorer.

Det som gjør det enda mer komplekst er nettopp det som ble beskrevet under kapittelet om resiliens; altså at ulike hendelser eller traumer vil påvirke individer på svært ulike måte, avhengig både av denne personens arvelige egenskaper samt miljømessig påvirkning fra dets sosiale og økonomiske situasjon, både på makronivå og på mikronivå. Dette gjør det vanskelig å generalisere hvordan ulike traumer vil påvirke ulike individer, og hvordan ulike beskyttelsesfaktorer vil påvirke deres resiliens. Kvello påpeker også at selv om vi har kjennskap til de risiko- og beskyttelsesfaktorene som påvirker livet til et barn eller en ungdom, er det likevel svært vanskelig å skulle forutse eller anta hvordan disse faktorene vil påvirke personen senere i livet. (Kvello, 2019, s. 246) Dette samsvarer igjen med begrepene beskrevet tidligere, altså ekvifinalitet og multifinalitet. Likevel bemerker han også at det er de vedvarende eller «kroniske» risikofaktorene som vil ha størst innvirkning, framfor de midlertidige. (Kvello, 2019, s. 246) Å for eksempel være i en omsorgssituasjon preget av mye omsorgssvikt eller andre negative forhold over en lengre periode vil altså mest sannsynligvis være en større risikofaktor enn å bli utsatt for en svært traumatisk engangshendelse.

4.2 BESKYTTELSESFAKTORER

Helsedirektoratet definerer beskyttelsesfaktorer som «hvilke som helst faktorer hos individet eller i oppvekstmiljøet som kan assosieres med redusert sannsynlighet for fremtidig negativ psykososial utvikling.» Kvello beskriver risikofaktorer som noe som «demper sannsynligheten for utvikling av vansker når personer er rammet av risikofaktorer». (Kvello, 2019, s. 246) Ut ifra denne definisjonen og Kvellos beskrivelse kan man tydelig se at beskyttelsesfaktorer og risikofaktorer ikke er «frittstående» begrep. Dette betyr altså at man ikke kan analysere et individs opplevde risikofaktorer og beskyttelsesfaktorer som separate fenomen, men at de er i et avhengighetsforhold til hverandre: Fravær av en spesifikk eller flere beskyttelsesfaktorer er i seg selv en risikofaktor, mens fravær av en eller flere risikofaktorer er igjen en beskyttelsesfaktor. Summen av disse faktorene utgjør igjen et individs grad av resiliens.

Begrepet «løvetannbarn» er et konsept som ofte kommer fram eller tas opp i forbindelse med begrepet resiliens. «Løvetannbarn» er betegnelsen på barn som på tross av ulike utfordringer gjennom oppveksten likevel vokser opp uten varige men eller psykiske lidelser. Disse utfordringene kan ta form av for eksempel fattigdom, vold i hjemmet, sykdom, fraværende foreldre eller andre ting. Metaforen her går altså ut på en løvetann som på tross av både vær og temperatur bryter gjennom den asfalterte overflaten, og blir til en vakker blomst. Såkalte løvetannbarn utviser altså en unik og særlig kraftfull form for resiliens, og det ofte uten at de får ekstern eller profesjonell hjelp. Det kan altså tyde på at noen barn er født med eller på en eller annen måte innehar egenskaper ved dem som gjør at de er mer motstandsdyktige mot stressfaktorer enn andre barn. Likevel betyr ikke dette at resiliente barn og individer er «usårbare» eller upåvirkbare. Studier har vist at svært mange personer som på overflaten kan sies å ha klart seg bra gjennom kriser i barndom og ungdomsårene, senere utvikler for eksempel angstlidelser eller depresjon, eller opplever generelt lav livskvalitet. (Kvello, 2019, s. 245) Kvello betegner dette som «pseudoresiliens», altså at de vanskene som man vanligvis tror at ikke er til stede i antatt resiliente individer faktisk er til stede, men i mindre synlig enn hos andre. (Kvello, 2019, s. 246) Det kan altså sies å være en reell fare for at såkalt resiliente individer i noen tilfeller egentlig bare lider i stillhet, med mindre synlige ettervirkninger eller plager enn andre. Dette kan igjen føre til barnevernsfaglig praksis basert på feilaktige konklusjoner, for eksempel ved barnevernet beslutter omsorgsovertakelse for noen barn, mens andre, som kanskje ikke utviser like store vansker, blir etterlatt i omsorgssituasjoner

som de tar skade av. (Kvello, 2019, s. 246) Dette vil i så fall kunne være særs relevant for barnevernets ettervernsarbeid: Når det bestemmes hvilke ungdommer som skal få dette tilbudet, samt hva dette tilbudet skal inneholde, vil hensynet til nettopp langtidsvirkninger ved traumer og dertil medfølgende behov for oppfølging være svært viktig, og korrekt identifisering av de som trenger hjelp er derfor avgjørende. Barn som på overflaten virker tilsynelatende uskadd, kan i realiteten ha blitt påført alvorlige psykiske traumer.

4.3 OPPSUMMERING RESILIENS

For å oppsummere resiliensbegrepet, kan man altså konkludere på følgende måte: Resiliens er betegnelsen på psykologisk motstandsdyktighet hos et individ, altså hvor godt dette individet «klarar seg» gjennom ulike påkjenninger som han eller hun opplever gjennom livet uten at dette får senfølger eller andre konsekvenser. Det er også et svært variert konsept, altså at ulike påkjenninger vil ha ulik effekt på ulike individer. Samtidig er det også akseptert at resiliens både har en biologisk, altså arvelig eller genetisk komponent, samtidig som at det har en miljøbasert, altså for eksempel sosial og økonomisk betinget, komponent. De biologiske faktorene består av blant annet intelligens, mens de sosiale faktorene består av beskyttelses- og risikofaktorer som beskrevet ovenfor. Man kan altså si at et individs resiliens er den totale summen av risikofaktorer og beskyttelsesfaktorer som dette individet opplever rundt seg og innehar som person.

5.0 DRØFTING

Problemstillingen denne oppgaven forsøker å besvare er nettopp hva som utgjør et godt ettervern. Det sentrale spørsmålet man kan stille seg for å besvare nettopp dette er som følger: Hva er egentlig målet med ettervern? Og hvordan prøver vi å oppnå det? I en rapport fra 2009 trekker FAFO frem flere momenter som barnevernsbarn selv har trukket fram som viktige i forbindelse med ettervernsarbeid i barnevernet. Viktige punkter som nevnes er blant annet medvirkning, altså at ungdommen selv skal få være med å bestemme, og ikke få «presentert en ferdig løsning. (Bogen & Nadin, 2009, s. 20-22) Videre beskriver den også at planleggingen bør starte så tidlig som mulig, og at ettervernet bør strekke over et stort spektrum. Med dette menes det at det ikke bare bør fokuseres på økonomi og bolig, men også ting som personlig mestring, sosiale nettverk, samt diverse praktiske ferdigheter som vil være nyttige i overgangen til et mer selvstendig liv. (Bogen & Nadin, 2009, s. 20-22) Samtidig

påpekes det at en særlig viktig faktor er behovet for å ha en eller flere kontaktpersoner som ungdommen kan støtte seg til og rådføre seg med hvis det skulle oppstå vanskeligheter eller andre situasjoner hvor han eller hun skulle trenge hjelp. (Bogen & Nadin, 2009, s. 20-22) Selv om disse faktorene kan sies å være like de som beskrevet i seksjonen «om ettervern», med fokus på medvirkning, god og utfyllende informasjon gitt på et tidlig stadium samt individuelt tilpasset støtte og oppfølging, betyr ikke dette nødvendigvis at disse faktorene er til stede. Det kan altså eksistere store forskjeller mellom idealet for hva ettervern bør være, og hva som faktisk tilbys.

Det er en ting at ettervernet skal «hjelp» en ungdom med å takle overgangen til voksenlivet, men hva er formålet utover det? Ettervernet skal som nevnt tidligere ofte, men ikke nødvendigvis alltid, være en fortsettelse av tiltak som barnevernet allerede har tilbudt den aktuelle ungdommen. Man kan derfor argumentere at formålet med ettervern enkelt bare er å videreføre disse tiltakene på best mulig måte gjennom overgangen fra barn til voksen. Som beskrevet tidligere er noen av tingene mange ungdommer som har vært i kontakt med barnevernet ønsker seg for at ettervernet skal fungere så godt som mulig, nettopp det at ettervernet skal bli mer forutsigbart, planlagt og med en større grad av medvirkning. Ungdommene trenger å vite hva som skal skje, i god tid. De må kunne stole på at hva som skal skje er skrevet ned og forberedt på forhånd, og at de har fått mulighet til å være med å bestemme over sitt eget framtidige liv og sin framtidige situasjon. Samtidig nevner de også den positive effekten av å kunne få kontakt med og hjelp og støtte av de samme personene eller saksbehandlerne over en lengre periode, og som kan hjelpe dem ikke bare med de «store» oppgavene, som for eksempel jobbsøking eller utdanning, men også rent praktiske og hverdagslige ting, som matlaging, husstell og lignende. Stabilitet kan med andre ord sies å være et nøkkelord her. Utvidelsen av retten til ettervern til og med fylte 25 år vil bare delvis oppfylle dette behovet. Det hjelper ikke at ettervernet varer lengre hvis det fremdeles oppleves som ustabil.

Man kan altså hevde at å utvide ettervernet uten å samtidig bedre momenter som forutsigbarhet både med tanke på tiltak, men også med tanke på for eksempel kontakt med saksbehandler eller støttekontakt, egentlig vil til en viss grad være med på å gi disse ungdommene en enda lengre periode med usikkerhet i livet sitt. For å si det på en annen

måte: Det er ikke nødvendigvis slik at mer av noe, for eksempel ettervern, som bare fungerer «halvveis» er en positiv ting. Mye av nøkkelen til disse behovene ligger nemlig allerede i lovverket eller i det som i det minste er skissert for å skulle være etablert praksis. Lovverket i seg selv legger opp til at ungdommene skal få informasjon i god tid samt mulighet til medvirkning, samtidig som at barnevernstjenestene og institusjonene selv i mange tilfeller selv har kommet fram til at de skal utvide disse rettighetene. Spørsmålet er altså om dette gjøres i praksis eller ikke. Som beskrevet tidligere har det kommet fram i flere undersøkelser at ungdommer tilknyttet barnevernet har påpekt det de opplever som mangler med det tilbudet de har fått, eller ting de skulle ønske ble gjort annerledes. Logisk nok vil det bety at dersom ungdommer med erfaring fra ettervern etterspør disse momentene, kan man altså anta at de enten ikke har opplevd å få disse behovene oppfylt til en større eller mindre grad. I klartekst: På tross av at disse aspektene ved ettervernet er nedtegnet både i lovverk og oppnevnt som «mål» for barnevernets praksis, er det faktum at disse og andre momenter ennå blir etterspurt av barnevernsungdommer et tegn på at disse målene og rettighetene ikke alltid blir oppnådd eller utført.

Det er altså på langt nær sikkert at et lengre ettervern blir et bedre ettervern, så lenge de forutsetningene som ungdommen selv mener må være til stede for å oppnå et godt ettervern uteblir; for at noe skal være bra, må det faktisk bli *bedre*, og ikke bare *mer*. Hvis det mer langvarige ettervernet altså fører til nettopp dette – at ungdommene får og opplever mer stabil, tettere og meningsfull kontakt med profesjonelle med barnevernsfaglig eller annen relevant bakgrunn, vil jeg påstå at man kan argumentere med at det vil være mer realistisk å tro at man vil kunne oppnå målet med å sikre et kvalitativt bedre ettervernstilbud. Det å øke lengden er altså bare ett ledd i å oppnå et bedre ettervern, og kan ikke være det eneste virkemiddelet. Man kan si at man altså trenger både det kvantitative løftet – som den utvidede retten nå muliggjør – i kombinasjon med et kvalitativt løft, altså at de unike behovene som hver enkelt ungdom har blir ivaretatt på en omstendig og inkluderende måte. Det er kun gjennom en kombinasjon av innhold og kvantitet at ordentlig kvalitet vil oppstå.

Det er som kjent stort «gjennomtrekk» av saksbehandlere og andre ansatte i barnevernet. En undersøkelse fra SSB utført i 2011 viser at det gjennomsnittlige utskiftet av personale i utvalgte kommunale barneverntjenester fra 2010 til 2011 var på 31,5% (SSB, 2014 s. 4) En

av utfordringene med å sikre stabilitet og langvarig kontakt mellom ungdom i ettervern og deres kontakt- og støttepersoner i barnevernet vil derfor være en utfordring. Tatt i betraktning at man ikke kan kreve at noen blir i en jobb eller forhindrer at noen slutter i den vil det være vanskelig å komme med konkrete juridiske løsninger. Som i svært mange andre tilfeller vil nok det mest nærliggende for å løse dette problemet grunne ut i for eksempel lønnsforhold, arbeidstid og andre aspekter ved yrket som barnevernsprofesjonell. Uavhengig av hva årsaken til og løsningen på dette problemet er eller kan være vil det uansett være nødvendig å ta dette i betraktning, gitt at den nevnte saksbehandlerkontinuiteten er noe ungdommen selv etterlyser. Når det kommer til ungdommenes adgang til medvirkning i utformingen av ettervernet, er dette allerede nedfelt som et sentralt prinsipp i barnevernloven; nemlig at alle barn som barnevernet har kontakt med skal få anledning til å si sin mening og medvirke i saker som angår dem, basert på deres alder og modenhetsnivå. Likevel er det et tegn på at mange ungdommer kanskje ikke føler at de har nok eller «god nok» grad av medvirkning i det arbeidet barnevernet utfører i forbindelse med ettervern. Kort sagt, det hjelper ikke at medvirkning er et grunnprinsipp hvis ungdommene selv i dette tilfellet føler at de ikke får være med å bestemme. Men på den andre siden er disse ungdommene nettopp i ferd med å gå gjennom en overgang i livet sitt, altså at de nå er, i det minste på papiret, myndige og autonome voksne. Det er derfor ikke nødvendigvis gitt at de har de samme behovene nå, og i hvert fall ikke senere, som da de tidligere tiltakene ble planlagt og iverksatt.

6.0 KONKLUSJON

Ungdommer med innvandrerbakgrunn er en mangefasettert gruppe som også er i sterk vekst. Samtidig er de også overrepresentert blant de gruppene i samfunnet som mottar hjelp fra barnevernet. Barn i barnevernet har veldig ofte gjennomgått traumer, og traumer har ulik effekt på ulike individer, både når traumene er like og ulike. Denne effekten påvirker hvordan de takler andre kriser i livet. Det finnes altså ikke et konsekvent en-til-en forhold mellom traume og den umiddelbare eller langtidsmessige innvirkningen av denne traumen på et individ. Det finnes heller ikke et slikt forhold når man ser på samme traume påført ulike individer. Dette gjør det altså svært vanskelig for noen å skulle «forutse» et individs resiliens i møte med livets utfordringer. Når man i tillegg tar høyde for at noen personer kan utvise en

overflateaktig resiliens, altså at det virker som om de har klart seg gjennom traume uten å oppleve virkninger, men som i virkeligheten har tatt skade, blir dette spørsmålet enda mer komplisert.

Et av målene med ettervern er nettopp det å forberede barn og unge på hvordan de skal etablere seg som autonome og velfungerende voksne, og kjennskap til hvordan traumer og resiliens påvirker hverandre er derfor viktig.

Dette betyr at ansatte i barnevernet må ha særlig god kjennskap til de de har kontakt med. I konteksten ettervern, som jo skal forberede barn og unge på vei inn i voksenlivet, betyr dette at langvarig og stabil kontakt med faste kontaktpersoner er særlig viktig, samtidig som at disse kontaktpersonene må jobbe godt for å involvere og inkludere ungdommen i ettervernsarbeidet.

7.0 LITTERATURLISTE

Bogen, Hanne & Nadim, Marjan for FAFO. (2009). *Et flerkulturelt ettervern? Ungdom med innvandrerbakgrunn i barnevernets ettervern* (Faf-rapport 2009:05).

<https://www.bufdir.no/bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00000676>

Heide, Beate. (2021, 20.04). *Ettervern: Den dagen du står helt alene skal du stå godt*

<https://fontene.no/fagartikler/ettervern-den-dagen-du-star-helt-alene-skal-du-sta-godt-6.47.783980.7298b446cc>)

Helsedirektoratet (2010) *Risikofaktorer*

<https://www.forebygging.no/Ordbok/Q-A/Risikofaktorer/>

Helsetilsynet (2020) *En dag – så står du der helt alene (RAPPORT 2/2020)*

https://www.helsetilsynet.no/globalassets/opplastinger/publikasjoner/rapporter2020/helsetilsynetrapport2_2020.pdf

Paulsen, V., Wendelborg, C., Riise, A., Berg, B., Tøssebro, J. & Caspersen, J. (2020). *Ettervern- en God overgang til Voksenlivet? : Helhetlig Oppfølging Av Ungdom Med Barnevernerfaring.* (Rapport) Trondheim: NTNU Samfunnsforskning.

Regjeringen. (2006) *Tiltaksplaner og omsorgsplaner i barneverntjenesten – en veileder*

<https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/bld/bro/2006/0007/ddd/pdfv/284442-q-1104.pdf>

Statistisk sentralbyrå. (2019) *Slik definerer SSB innvandrere*

<https://www.ssb.no/befolkning/innvandrere/artikler/slik-definerer-ssb-innvandrere>

Statistisk sentralbyrå (2022) *Befolkning*

<https://www.ssb.no/befolkning/folketall/statistikk/befolkning>

Statistisk sentralbyrå (2019) *Fruktbarheten til innvandrerkvinner går ned*

<https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/fruktbarheten-til-innvandrerkvinner-gar-ned>

Statistisk sentralbyrå (2022) *Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre*

<https://www.ssb.no/befolkning/innvandrere/statistikk/innvandrere-og-norskfodte-med-innvandrerforeldre>

Statistisk sentralbyrå (2020) *Stadig færre barn og unge i Norge*

<https://www.ssb.no/a/barnogunge/2020/bef/>

Johansen, Ingvild/SSB. (2014). *Turnover i det kommunale barnevernet* (Rapporter 2014/18)

https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/artikler-og-publikasjoner/_attachment/175497?_ts=145d565f0d8

